

Nurettin Topçu'da Komünizm ve Sosyalizm

Murat Kılıç*

Özet

Nurettin Topçu, Cumhuriyet dönemi Türk İslam düşüncesi ve milliyetçi, muhafazakâr atmosfer içerisinde başat konuma sahip, düşünce ve aksiyon sahasında pek çok kişiyi etkilemiş ve etrafında toplayabilmiş isimlerden biridir. Topçu'nun düşünce dünyasında içinde bulunduğu atmosferin iklimine uygun olarak güçlü bir antikomünizm vurgusunu görmek mümkündür. Öyle ki özellikle 1945 sonrası nispi demokrasi ortamında milliyetçi, muhafazakâr ve mukaddesatçı çevrelerin tek çatı altında birleşmelerinde de komünizm karşıtlığı ve Nurettin Topçu oldukça önemli bir yere/konuma sahiptir. Ancak aynı Topçu 1960'ların başında yazılarında kullandığı sosyalizm kavramı nedeniyle bu kez söz konusu çevrelerin en azından bir kısmının tepkisiyle karşılaşmıştır. Milliyetçiler Derneği, Aydınlar Ocağı gibi cemiyetlerden sosyalizmi savunması nedeniyle uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Topçu'nun bu durumu ilk bakışta bir tutarsızlık gibi gözükabilir. Oysaki Topçu'nun Komünizm ve Sosyalizm kavramlarına yüklediği manalar oldukça farklıdır. Topçu, her şeyden önce komünizmin materyalizm ilkesine, insanı mideden ibaret gören, manevi ve ruhi değerleri hiçe sayan anlayışına karşı çıkmaktadır. Sosyalizmi ise Türkiye şartları çerçevesinde yeniden yorumlayarak İslami, ruhçu, manevi değerleri merkeze alan ve bir ahlak nizamı olan Anadolu İslam Sosyalizmi tasavvurunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, Komünizm, Sosyalizm, Anadolu İslam Sosyalizmi.

Giriş

1945 sonrası çok partili hayata ve nispi demokrasiye geçiş, sadece Türk siyasal yaşamı için değil; aynı zamanda Türkiye'nin düşünce hayatı için de önemli bir dönüm noktasıdır. Nitekim tek parti döneminde sessiz yahut etkisiz kalan/kalmak zorunda olan; bununla birlikte varlıklarını bir dip akıntı olarak sürdüren pek çok fikir ve fikir adamı, oluşan görece demokrasi ortamında su yüzüne çıkma ve rahat hareket etme imkânı bulmuşlardır. Bunlar arasında şüphesiz en önemli grubu, Cumhuriyet dönemi Türk İslam düşüncesinin ana damarlarını teşkil eden milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı ve mukaddesatçı fikirler ve fikir adamları oluşturmaktadır. 1945 sonrası siyasal ve hukuki alandaki liberizasyon ve özellikle cemiyetler ve basın yayın kanunundaki iyileştirmelerin ardından, kurulan cemiyetler ve yayımlanan dergi ve gazeteler eliyle bu çevrelerde ciddi bir canlanma görülmüştür. Ancak söz konusu canlanmada rol oynayan ve tek parti döneminin makbul

*Dr. Öğretim Üyesi Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, muratkilic@nevsehir.edu.tr

olmayan fikir ve çevrelerine şimdi rahat hareket etme imkânı tanıyan etken, sadece çok partili hayata geçiş ve görece hürriyet ortamı değildir. Aynı zamanda 1945 sonrasında Soğuk Savaş ve bu savaş içerisinde Türkiye'nin yer aldığı safın da etkisiyle, iyiden iyiye kesifleşen dönemin antikomünist atmosferidir. Bu atmosfer içerisinde komünizm karşıtlığını, doğal bir vasıfları olarak gören bu çevreler ve fikirleri, kısa sürede siyaset mekanizması ve toplum indinde makbul hale gelmiştir.

Nitekim Antikomünizm, neredeyse bütün milliyetçi, mukaddesatçı, İslamcı kesimin ortak noktası, kimi zamanda onları birbirleri arasındaki farkları unutturarak bir araya gelmelerini sağlayan temel etkenlerden biri olmuştur. Hatta zaman zaman milliyetçilik yahut muhafazakârlık antikomünizm üzerinden tanımlanarak komünist karşıtı olmakla denk tutulmuştur. Kimi zaman marazi bir hale dahi bürünebilen böylesine güçlü bir antikomünist söylemin en çok dikkat çeken yanı ise her türlü "sol" düşüncenin komünizm olarak nitelenmesidir. "Sol"un varyasyonları arasında herhangi bir ayrıma gidilmemiş ve sol tek bir blok; komünizm bloğu olarak algılanmış ve bu bloğa karşı tek bir cephe inşa edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte söz konusu cephe içerisinde bazı istisnalar mevcuttur. Bu istisnalardan şüphesiz en önemlisi, "Anadolu İslam Sosyalizmi" kavramını ortaya atan Nurettin Topçu'dur.

Nurettin Topçu, temelleri Mütareke döneminde atılan, ancak daha sonra Tek Parti dönemi resmi milliyetçiliğine karşı muhafazakâr bir tepki olarak yükselen, Anadoluçuluk akımı için sembol isimlerden biridir. Özellikle laik, pozitivist milliyetçilik anlayışı karşısında Anadolu coğrafyasını esas alan, İslam ahlakı ve ruhuyla özdeşleşmiş bir millet anlayışını savunmuştur. Görüşleri, 1930'larda çıkardığı *Hareket* mecmuası vasıtası ile kısa sürede yayılmaya başlamış ve mecmua bir düşünce okulu işlevi üstlenmiştir. Topçu, bu yolla milliyetçi muhafazakâr çevrelerde merkezi bir konum edinmiştir. Bu konumunu, 1945 sonrasındaki canlanma sırasında da devam ettirmiştir. Özellikle 1950'lerin başında milliyetçilerin tek çatı altında toplanmasını sağlayan Türk Milliyetçiler Derneğinin kurulmasında ve bu derneğin faaliyetlerinde kilit bir rol oynamıştır. 1953'te derneğin kapatılmasının ardından ise Topçu'nun önderliğinde Milliyetçiler Derneği kurulmuş ve Ruhçuluk eksenli bir milliyetçilik anlayışının savunuculuğunu yapmıştır. Topçu, aynı eksende faaliyet gösteren Aydınlar Ocağının da kurucuları arasında yer almıştır. Ancak yazılarında sosyalizm kavramını kullanması ve ortaya koyduğu "Anadolu İslam Sosyalizmi" düşüncesi, Topçu'nun etrafındaki pek çok milliyetçi ve muhafazakâr tarafından eleştirilmiş ve tepki gösterilmiştir. Bu eleştiriler ve tepkinin neticesinde Topçu, Milliyetçiler Derneği ve Aydınlar Ocağıyla bağlantısını kesmek zorunda kalmıştır. Bununla birlikte yaşamının geri kalanında Anadolu İslam Sosyalizmi fikrini savunmaya devam etmiştir (Erverdi 2009: 66-67,69)

Bu çalışmada ilk olarak Nurettin Topçu'nun sol düşünce üzerinde yaptığı tasnif çerçevesinde Marksizm, komünizm ve sosyalizm gibi kavramlara nasıl bir anlam yüklediği ele alınacaktır. Daha sonra Komünizm ve Komünizm karşıtlığı ile ilgili düşüncelerine yer verilecektir. Son olarak ise Topçu'nun hayatını adadığı Anadolu İslam Sosyalizmi fikri ve bu fikrin dinamikleri incelenecektir.

1. Sosyalizmin Tasnifi

Topçu, sosyalizmi 19. asırda doğan ve büyük sanayi işçilerinin yaşama şartlarıyla refah vasıtalarında cemiyetin diğer fertleriyle eşitlik temini için ortaya konulmuş olan ekonomik doktrinlerin umumi adı olarak tanımlamaktadır. Ancak Topçu'ya göre tek bir sosyalizm mevcut değildir. Zaman içerisinde üretim araçlarının fertlerden alınıp topluluğun eline verilmesini esas alan, pek çok biçimi ortaya çıkmıştır. Sosyalizm, evvela ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, 19. asırdan önce ortaya konulan ve sadece toprağın fertler arasında eşit olarak bölünmesini isteyen Bölüşmecî Sosyalizmdir. İkincisi ise üretim araçları üzerinde ferdin mülkiyetini kabul etmeyen, toplum içinde her ferdin gücüne göre çalıştırılmasını ve çalıştığı kadar, müşterek mülkten faydalanmasını esas alan Modern Sosyalizmdir (Topçu 1950: 2).

Modern Sosyalizm de 19. asır boyunca birbirine aykırı iki biçimi ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki olan Fransız Sosyalizmi Topçu'ya göre daha çok idealist ve ütopyik bir yönden ilerlemiş ve ideal bir sitede müşterek çalışma hayatı ile geçecek hayatı tasarlamıştır. Toprak, orman, fabrika ve her türlü üretim aracının, onları kullanan ve işleten, çiftçi ve işçilerin müşterek malı haline getirilmesi düşünülmüştür. Sendikalizm, bu görüşün neticesinde ortaya çıkmıştır. Modern Sosyalizmin ikinci biçimi ise Kolektivizmdir. Kolektivizm, Topçu'nun ifadesiyle daha realist bir yoldan giderek müşterek çalışma ile elde edilen ve müştereken kullanılan her şeyin toprağın, fabrikanın ve her türlü istihsal vasıtalarının devlete ait olma esasını kabul etmiştir. Bu sistemde herkes gücüne göre çalışıp bu ortak maldan ihtiyacına göre harcayacaktır (Topçu 1950: 2).

Modern sosyalizmin ikinci biçimi Kolektivizmi ise Topçu, biri devletçi ve muhafazakâr, diğeri inkılapçı ve materyalist olmak üzere yine ikiye ayırmaktadır. Bunlardan ilki olan ve Devlet sosyalizmi olarak isimlendirdiği sosyalizm biçimi, Topçu'ya göre gelenekçi ve muhafazakârdır. Toplumun şartlarını kabul eder; tarihi zaruretlere bağlanır. İnkılapçı değil; tekâmülcüdür. Bu sosyalizm biçiminin faşizm ile aynı esaslara dayandığını belirten Topçu, devlet sosyalizminin en mükemmel örneği olarak da Alman Milli Sosyalizmini işaret etmektedir. Gerek faşizm gerekse Alman milli sosyalizminin spritüalist, yani ruhi ve ahlaki değerlere dayandığını belirten Topçu, bu noktada bir faşizm güzellemesine yer vermektedir. Faşizmin, insanı ekonomik olarak değil, ahlaki, dini, harpçi ve siyasi bir varlık olarak görmesinden; faşist devletin yeryüzünde ilahi iradenin tecellisi ve milletin bütün unsurlarını birleştirici, içtimai çalışmaların hepsini eline alıcı ve en sağlam nizamı ulaştırmak gayesinde olan cemiyet üzerinde en kuvvetli otoritenin kullanıcısı olmasından büyük bir övgü ile bahsetmektedir. Kolektivizmin ikinci biçimi ise İlimci Sosyalizmdir. Marx tarafından ortaya konan ilimci sosyalizm, tamamen maddeci (materyalist) bir görüşe dayanmaktadır. Materyalist görüş, insanlığın bütün tarihi içerisinde meydana gelmiş olan içtimai, hukuki, iktisadi, siyasi, ahlaki ve sanatsal her türlü hadisenin daima ekonomik bir sebepten doğmuş olduklarını ileri sürmektedir (Topçu 1950: 2). Faşizmle ilgili görüşleri, ilk bakışta Topçu'nun faşizm başlığı altında ele alınabilecek bir düşünür olabileceği izlenimi doğursa da Ögün, bunun faşizme karşı sempaticiden öteye gidemeyeceğini düşünmektedir. Nitekim Ögün, faşizmde yer alan şiddet kültürü, sorgusuz sualsiz itaat edilen lider kültü ve din ile çatışmasının Topçu'yu

faşizmden ayıran temel unsurlar olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan da Topçu'nun faşizme olan yakınlığının felsefi bir düzeyde kalarak onunu ideolojik evreninde bir sempatiden öteye gitmediğini ifade etmektedir (Öğün 1992: 173-174).

Kolektivizmin bu iki biçimi, Topçunun düşünce dünyasındaki temel ayrımlardan birini oluşturmaktadır. Sol düşünceyi, kolektivizmin birbirine zıt ve birbiriyle asla bir arada bulunamayacağını düşündüğü bu iki doktrini üzerinden okumaktadır. Topçu'nun zihninde bu doktrinlerden ilki Sosyalizme; ikincisi ise Komünizme tekabül etmektedir. Sosyalizmi, Türkiye'nin şartlarına uyarlayarak kendi ütopyasını yahut devlet ve toplum idealini oluşturmuştur. Komünizme karşı ise tavizsiz bir düşmanlık beslemiş ve güçlü bir antikomünizm söylemine sahip olmuştur.

2. Komünizmin Tetkiki ve Tenkidi

Topçu, kolektivizmin iki şekliinden biri olarak kabul ettiği komünizm üzerine milliyetçi muhafazakâr çevreler arasından en ciddi mesai harcayan isimlerden biridir. Topçu, komünizm fikrinin tetkike ve tenkite muhtaç olduğunu, ancak o güne kadar Türkiye'de komünizmin sistemli ve ilmi bir tenkidinin yapılmadığını düşünmektedir. Bu durum ise Topçu'ya göre komünizmin yıpranmadan faaliyetlerine devam etmesini sağlamaktadır. (Topçu 1948: 7). Nitekim milliyetçi muhafazakâr ve İslamcı cenahta hâkim olan komünizm karşıtlığı, genel itibariyle yüzeysel ve tepkisel iken; Topçu, ilmi, siyasi, toplumsal tetkikleri ile antikomünizmin temel dinamiklerini ortaya koymuştur. Yahut neden komünizm karşıtı olduğunu/olunması gerektiğini belli başlıklar altında toplamıştır.

Komünizm karşıtlığı noktasında Topçu'nun üzerinde durduğu en önemli başlık, komünizmin materyalizmi esas alması nedeniyle bütün manevi ve ruhi değerleri reddetmesidir. Topçu'ya göre komünizm, insanın ve toplumun maddi hayatını ve ekonomik ihtiyaçlarını, bütün içtimai hadiselerin kaynağı ve insan hayatının biricik nizam kurucusu saymışlardır. Böylece birkaç nesil geçtikten sonra insanlığın ruhuna ait tasavvurlardan tamamıyla sıyrılacağını ve sadece maddi unsurlardan, hazdan ve mideden müteşekkil bir insan modeli ortaya çıkarmaya çalışmışlardır (Topçu 1950a: 2). *Senin zevkin, beynin, kalbin, aşkın, vicdanın yok. İşte miden ve işte tırnakların var. Bunlarla her taraftan çekip bu mide ile sömüreceksin* düsturunu empoze eden komünizmin hedefi, Topçu'nun ifadesiyle insanı *kendi kendisinin tabii kuvvetlerinden sıyrılmış bir ucube* haline dönüştürmektir (Topçu 1951: 2). Bu dönüşüm ise dünyada insanlığın tekâmülüne aykırıdır. Tekâmül maddeden hayata, ondan da ruha yükselmek suretiyle olmalıdır. Oysaki komünizm, bu ezeli nizamı tersine çevirmek istemektedir (Topçu 1950b: 2). Başka bir ifadeyle komünizm insanı geldiği noktadan daha iptidai olan başlangıç noktasına döndürmek istemektedir. Bu bakımdan da Topçu'nun nazarında komünizm, irticai bir harekettir (Topçu 1950c: 4). Materyalizm afeti şeklinde nitelendirdiği bu tehlike karşısında insanlığı koruyacak tek vasıta ise Topçu'ya göre *tam ve tereddütsüz bir spiritüalizm* ile *ruhi temellere dayanan sarsılmaz bir nizamın* kurulmasıdır (Topçu 1951a: 2).

Komünizm mevzuunda öne çıkan ve Topçu'nun da sıklıkla ele aldığı meselelerden biri de komünizmin vaat ettiği eşitlik. Topçu, komünizmin ortaya atığı eşitlik söylemini olumsuzlamakta; Eşitlik davasını komünizmin müspet tarafı ve insanlığın duyduğu acıları gidermek isteyen prensiplerinden biri olarak nitelendirmektedir. Hal böyle iken bu davanın ortadan kaldırılması değil, en hatasız yollardan giderek gerçekleştirmesi gerektiğini düşünmektedir (Topçu 1951a: 2). Hatta bir öz eleştiri yaparak kendisinin de içinde bulunduğu milliyetçilik davalarının hiç birisinin, komünizmin hak davası halinde ileriye sürdüğü eşitlik prensibinin yerini tutabilecek prensipleri ortaya koymamalarından yakınmaktadır (Topçu 1948: 7). Söylemini selamlamakla birlikte, komünizmin eşitliğe yüklediği manayı ve ortaya çıkan uygulamaları da kıyasıya eleştirmektedir. Her şeyden önce eşitliğin komünizm tarafından bir matematik eşitliğine indirgenmesini yanlış bulmaktadır. Bu insanı bir meta olarak gören anlayışın neticesidir. İnsanın psikolojik, ruhi, içtimai ve kişisel özellikleri göz ardı edilerek hedeflenen bir matematiksel eşitliğin sağlıklı olamayacağı düşüncesindedir. Hatta aynı emeği harcayan ve aynı hisseyi alan iki kişi arasında dahi eşitliğin sadece matematiksel olabileceğini, gerçek eşitliğin sağlanamayacağını belirtmektedir. Nitekim bu iki kişiden biri kuvvetli, biri zayıf; biri bakıma muhtaç, öbürü sağlam; biri evli, biri bekâr; biri çocuk sahibi, biri çocuksuz olabilir (Topçu 1950a: 2). Bu durumda ise kişilere sadece sayı olarak bakıp kişisel özelliklerini bir kenara bırakmak, aslında eşitlik değil; bir tarafa adaletsizlik yapılması manasına gelmektedir.

Komünizmin matematiksel eşitliği hayata geçiriş tarzı da Topçu'nun gündemindedir. Topçu, bir anda tepeden inme olarak yukarıdan gelen eşitliğin yerine, zaman içerisinde ahlak ve hukuk vasıtasıyla kendiliğinden oluşacak bir eşitlik anlayışını daha sağlıklı bulmaktadır (Topçu 1951: 2). Oysa Komünist tatbikatında eşitlik, Topçu'ya göre o güne kadar ezilmiş olan işçi sınıfının, silahlı bir diktatör sınıf haline gelerek, diğer sınıfları ezmesiyle elde edilen bir netice olarak ortaya çıkmaktadır (Topçu 1951b: 2). Topçu'nun "sınıf zorbalığı" olarak tanımladığı yöntem ile bir sınıf adına diğer sınıfların haklarının elinden alınmaktadır (Topçu 1951c: 2). Neticede eşitlik onu isteyen hür iradelerin eseri olması lazım gelirken, komünizmde ancak fertlerin hürriyeti elinden alınmak suretiyle onlara zorla kabul ettirilmiştir (Topçu 1950a: 2). Dolayısıyla da Topçu'ya göre söylem olarak eşitliği savunmakla birlikte tatbikatta komünizm, bireysel hürriyetlerin, insan iradesinin ve gerçek adaletin düşmanı haline gelmiştir.

İşçilerin ihtilal ve sınıf zorbalığına karşın Topçu, Komünist sistemde bu sınıfın yine hayal kırıklığına uğrayacağını düşünmektedir. Nitekim Topçu'ya göre komünizmin amele diktatörlüğü, kapitalist rejimlerdeki patron tahakkümünün yerini tutmaktadır. Üstelik patronların tahakkümü, sınırlı ve kısıtlı iken amele diktatörlüğünün tahakkümü, memleket şümül bir nitelik arz etmektedir (Topçu 1950a: 2). Dahası nihai durumda tahakküm legalize edilmiş ve devlet, hukuki bir tahakküm vasıtası haline getirilmiştir. Bu açıdan da komünist rejimde sadece ezen değişecek; ezilen yine aynı kalacaktır. Kapitalizm yerini *kendisinin hakiki fakat gayrimeşru çocuğu olan komünizme* (Topçu 1950d: 3) bırakacaktır.

Komünist sistemde ortadan kalkmayan sadece yer ve el değiştiren şeylerden biri de Topçu'ya göre mülkiyettir. Komünizm mülkiyeti ortadan kaldırmamakta; sadece fertten alıp

devletin eline vermektedir. Böylece fertlerin mülkiyeti inkâr edilerek devletin mülkiyet sahibi edilmesi ile içtimai nizamın değiştirilmesine çalışılmıştır. Ancak Topçu, bu önlemin tek başına beyhude olduğu düşüncesindedir (Topçu 1950a: 2).

Topçu'nun tetkikler sonucunda ulaştığı noktada, komünizme karşı olmasındaki başat rol şüphesiz, ruhu ve manevi değerleri reddeden materyalizmindir. Ruhsuz bir beden hayata bulamayacağını düşünen Topçu, komünizmin geleceğinin olmadığından son derece emindir. Bununla birlikte yine de komünizmle mücadele edilmesi gerekliliği üzerinde de sıklıkla durmuş, bu meseleyi de boşlamamıştır. Ancak komünizmle mücadelenin parlak nutuklar ve galeyanlı hareketler ile değil komünizmi ortaya çıkaran maddi ve manevi nedenlerin ortadan kaldırılması ile olacağını düşünmektedir (Topçu 1948: 7). Bunun ise ancak kurulacak ruhçu, adil bir ahlak nizamında gerçekleşmesini mümkün görmekte ve kendi devlet ve toplum teorisini, "Ruhçu İslam Sosyalizmi"ni ortaya koymaktadır.

3. Anadolu İslam Sosyalizmi

Modern sosyalizmin ikinci biçimi olan Kolektivizmin inkılâpçı ve materyalist şekli olan Komünizme amansız şekilde düşman olan Nurettin Topçu, devletçi ve muhafazakâr şekli olan devlet sosyalizmi üzerinden kendi devlet ve toplum modelini geliştirmiştir. İslam ile barışık, ruhi ve manevi kıymetlerle donatılmış bir sosyalizm anlayışı ve Türk milletini Hakk'a götürebilecek tek yol olarak gördüğü (Topçu 1978: 166) *Anadolu İslam Sosyalizmi* yahut *Müslüman Anadolu Sosyalizmi* fikrini ortaya atmış ve ömrünün sonuna kadar bu fikri savunmuştur. Topçu, mimarı olduğu fikri, şu şekilde tanımlamaktadır:

Müslüman Anadolu Sosyalizmi demek, İslam'ın ruh ve ahlakına sahip olacak Anadolu'nun insanını ve bütün hayat kuvvetlerini, ferdi menfaatlerle ihtirasların sınırları dışına çıkarıp bir ilahi bölgede, tam iktidarı ile sağlam iradenin disiplini altında, millet selameti yolunda toplulukla seferber etmek demektir (Topçu 1978a: 153-154).

Nitekim böyle bir seferberliğe ihtiyaç da vardır. Topçu, sıklıkla Anadolu'nun içinde bulunduğu maddi ve manevi sefalet ile Anadolu insanının çektiği ıstıraplara dikkat çekmektedir. Başta iktisadi, içtimai, kültürel olmak üzere her sahada bir facia ile karşı karşıya olduğunu belirten Topçu tek kurtuluş çaresinin İslam sosyalizmi olduğunu belirtmektedir:

Her tarafı yaralı bir millet (...) onun tedavisine el uzatmak için, sosyalizmin milliyetçi ve ruhçu şeklinin en iyi çare olduğuna inanıyoruz (...) bu vatanda toprak sahipsiz, gençlik sahipsiz, insan sahipsizdir. Oyunu kullanan, lakin kendi okuttuğu evladı kendi dilinden anlamayan, Batının bütün lüks vasıtalarını kullanan, lakin kullandığı sermaye kendinin olmayan; kendi ekmeği ile beslediği basını yine kendi mukaddesatına kıvılcımlar ve salyalar sıçratan; din adamı, büyücüsü ve üfürükçüsü ile el ele veren, münevveri halkının dilini kopramaya hevesli bir milletin perişan halini tersine çevirip parlatacak olan, olsa olsa Anadolu'nun bütün ruhu ile bağlanabileceği İslam Sosyalizmidir (Topçu 2008: 169).

Topçu, kullandığı sosyalizm kavramına karşı ortaya çıkan tepkinin hatta düşmanlığın, önce onu doğrudan doğruya komünizm ile karıştırmaktan ileri geldiğini belirtmiştir (Topçu 2008a: 175). Ancak esas eleştirisini, Anadolu İslam Sosyalizmine İslami bir refleks ve kaygıyla tepki gösterenlere yöneltmektedir:

Bizde İslam kültürüne bağlı zümrenin, İslam'ı daima sathi ve ters tarafından anlamış olması onu sosyalizme karşı koymaktadır. Hakikatte bu dava, İslam'ın özünde barınan hak davasıdır. Sosyalizm, çiğnenmesi halinde Allah'ın da affetmeyeceğini bildirdiği kul hakkının müdafaasıdır. Sosyalist olarak İslam'ın ta kalbinde yer alacağımızı bilemeyenler kelimenin yabancı kıyafetine tutuluyorlar. Düşünmüyorlar ki kelime bir kıyafettir, elbisedir, onu biz giydiririz. Allah'ın olan ruh ve davadır. Ruhu görmediklerinden bir zavallı elbiseyi kurşunluyorlar (Topçu 2008a: 180). Ancak bu şaşkınlıktan din bezirgânı sahtekârlar faydalaniyor ve davamızın İslam'a aykırılığında büyücü ifadeleriyle bahsediyorlar. Halk bilmiyor ki hiçbirisi dini ruha sahip olmayan bu şarlatanlar, halkı din adına soyarlarken, çiğnenip darbelenen İslam dinidir. Bizim sosyalizmimiz İslam'ın ta kendisidir. Davamız, İslam ahlakına dayanan bir cemiyet düzeni kurmaktır (Topçu 2008: 174).

Topçu, yaptığı yoğun İslam ve ruh vurgusuna karşın sosyalizm kavramının o dönemki yakıcılığından kendini kurtarmakta zorlanmaktadır. Peşinde olduğu davanın yanlış anlaşılmasından mustarip olan Topçu, davanın en önemli ayakları yahut bu davayı gerçekleştirmenin en önemli araçları olarak ise bir devlet ve iktisat modeli ortaya koymaktadır.

3.a. Ruhçu Devlet Nizamı

Topçu'nun devlet tasavvuru, yukarıdan aşağı doğru hiyerarşik ve organik ilişki içerisinde bir yapıyı öngörmektedir. Bu hiyerarşinin en tepesinde *ilahi iradeyi dosdoğru tercüme edecek ve her cephede beşerin imdadına yetişecek bir dini zümreye* yer verilmiştir. Topçu, Bu zümrenin yanında ise dünya üniversitelerinin hukuk mezunlarına verilecek bir kültürle yetişmiş gençlerden mürekkep bir *polis teşkilatının* kurulmasını düşünmüştür. Bu teşkilatın iki temel görevi devlet iradesini ve insan haklarını korumak olacaktır. Devletin en tepesinde yer alan bu iki oluşumdan birincisi hakkı, ikincisi ise kuvveti temsil etmektedir.

Hiyerarşik yapının ikinci merhalesinde *ilkokul öğretmenine ve hâkime* yer verilmiştir. Öğretmen, terbiye prensiplerini üst basamaktaki dini zümreden alacaktır. Hâkimler ise kuvvet kullanırken kendilerine "adalet memuru" denilecek olan, yüksek kültürlü ve üstün seciyeli, idealist zabıta kuvvetine karşı sorumlu olacaklardır. Hâkimler, adalet memurları tarafından teftiş ve kontrol edileceklerdir. Bu basamakta terbiyenin eksiklerinin adalet tarafından tamamlanması öngörülmüştür. Nitekim Topçu, dini ve ruhi eksikler tamamlandıkça kuvvet kısmına ihtiyacın da azalacağını düşünmekte ve tasarlamaktadır (Topçu 1951d: 2).

Yapının aşağı doğru üçüncü merhalesinde ise *iş ve mülkiyet* bulunmaktadır. Topçu'ya göre bütün vatandaşları iş sahibi yapmak, işsiz insan bırakmamak, devletin vazifesidir. Mülkiyet ise her işe girişebilmenin şartı ve fert hürriyetinin teminatçısıdır. Mülk sahibi olmayan fert, hür şahsiyetiyle işinin sahibi olamaz. Olsa olsa işine kul, başkasına köle olur. O, makine cinsinden tabii

alet gibi bir şeydir. Bu sebepten işinin sahibi denebilmesi için amelenin de, herhangi bir nispette fabrikanın kazancına ortak edilmesi lazımdır. Doktor ve mühendis de onun gibi, bir yandan aylıklı memur, diğer taraftan prim sahibi bir ortak gibi çalıştırılmalıdır. Cemiyetin kaderine her şekilde ortaklığa razı olmayan fert veya zümrelerin vatandaşlığından şüphe edilmelidir. Hayatın temeli sayılan çalışmanın sahibi olan çiftçiye de muhtaç olduğu kadar toprak mülkiyeti verilmelidir (Topçu 1951d: 2).

Topçu'nun önerdiği devlet modelinin dördüncü ve son merhalesinde ise *sağlık ve yol davası* yer almaktadır. Topçu'ya göre sanayi devriminin yaşam şartları, büyük şehirlerin sağlığa olumsuz etkileri karşısında fert sağlığını koruyamaz hale gelmiştir. Bu nedenle sosyal hekimliğin tesisi, memleketler için gecikmiş bir zarurettir. Yol ise toprağın sağlığı, içtimai münasebetlerin temeli sayılmaktadır. Önce yol, sonra tarla, en sonra şehir yapılmalıdır. Yolsuz memleket, kan damarları tıkanmış, boğulmuş bir vücut gibidir. Yol, bir memleket halkının cemiyet hayatına bağlılığının ifadesidir (Topçu 1951d: 2).

Ruhçu bir devlet nizamının bu dört merhalesi ve bunlar üzerine inşa edilecek nizam, Topçu'nun ifadesi ile *hem kapitalizmin, hem de komünizmin pençesinden kurtulmak için çırpınan insanlığımızın yarınki nizamı* olacaktır. Ancak Topçu, böyle bir nizamın otoritesiz hem de ileri bir otoriteye sahip olmadan kurulamayacağını düşünmektedir. Onun tasavvurundaki bu otorite, *gerçek ruhi manada kanun yaratacak ve her ferdi kucaklayan ve Allah'a doğru götüren iradenin kullanıcısı* olacaktır (Topçu 1951d: 3).

3.b. Ruhçu Sosyalist İktisadi Nizam

Topçu'nun düşünce dünyasında iktisat, ruhi ve kültürel meselelere göre tali bir mesele olarak yer alsa da gelinen noktada yeni bir iktisadi yapının kurulması gerekliliğini göz ardı etmemektedir. Topçu, devlet ve toplum tasavvurunun özelliklerini sıraladığı listede geçerli olmasını arzuladığı iktisadi sistemi, halkın bütün içtimai ihtiyaçlarını karşılayan ve her ferdi iş ahlakıyla seferber eden asrın geçer deyiimiyle *ruhçu sosyalist sistem* olarak belirtmiştir (Topçu 1978b: 64). Bu sistem, Topçu'ya göre imparatorluk devrinin iktisadi yapısından ayrı ve büyük sanayi devrinin bütün zaruretlerini karşılayacak yeni bir iktisadi yapı olmalıdır. Bu iktisadi yapının her şeyden önce Topçu'da merkezi bir konumda bulunan ahlak nizamı ile barışık olması gerektiğini belirtmektedir:

Namuskârlığımızın en büyük düşmanları olan şöhretle serveti, ihtirasla iktidarı aciz bırakan, bu cazip musibetlere diz çöktürecek olan kuvvet, ilahi kaynaktan gelen bir vazife ahlakının içtimai nizam haline konulması, ahlak ile iktisadın şahane bir anlaşma halinde yaşatılmasıdır (Topçu 1978b: 60).

Burada topçu iktisadı, ahlakla sınırlandırmaktan ziyade iktisadı, ahlakın hizmetine vermenin peşindedir. İktisadi açıdan toparlanmayı ahlak nizamını güçlendirecek bir araç olarak görmektedir. İnsanlığın ancak bu şekilde selamete ulaşabileceğini düşünmektedir. Nitekim Topçu insanlığı selamete kavuşturacak yeni sistemin devletçi ve liberal iktisat dışında ancak devlet

gücüyle gerçekleştirilip düzenlenebileceğine inanmaktadır (Topçu 2008b: 184). Bununla birlikte, bütünüyle devletleşmiş üretimin zararlarının da farkındadır: *Üretimin azalması rekabetin ortadan kalkması ve milli inkişaf imkânsızlıkları*. Dolayısıyla devletin iktisadi sahayı tamamen ele geçirmesini değil, bu sahada yardımcı, himayeci ve düzenleyici olmasını istemektedir. Bu doğrultuda yeni iktisadi nizamın vasıflarını ve amacını şu şekilde ortaya koymaktadır:

Bizim kendi bünyemiz dokuyacağımız yeni iktisadi nizam, şu vasıfları taşıyacaktır: devlet programı, devlet teşebbüsü ve devlet kontrolüne dayanan; devletin ortak işleteceği mahalli kooperatiflerin sermayesini kullanan, köylünün emeği ile çalışan, karına köylüyü ortak yapan sosyalist sistem. Bu sosyalizm, ana unsur olarak fabrika amelesini değil, işlettiği toprağın asıl sahibi olan toprak işçisini, yani köylüyü alacaktır. Ticaret hayatında ise loncaların yeni görüş ve ihtiyaçlarına uygun olarak canlandırılması lazımdır. Dava mücerret bir işçi davası değil, bir millet davasıdır. Mesele yalnız amele sınıfının haklarını korumak değil, bir milletin kalkınmasıdır. İşsiz bir millete iş bulma davasıdır (Topçu 1978b: 62-63).

Topçu'nun fabrika işçisi yerine ana unsur olarak köylüyü alırken takındığı tavır üretim konusunda da kendini göstermektedir. 1950'lilerin ve 60'ların cari atmosferinin tersine fabrikalaşmaya ve aşırı üretime karşıdır. Türkiye'yi bir *madde cehennemi* yapmamak için büyük nüfuslu şehirlerin *fabrika bacalarıyla süslemeyi reddetmektedir*. Bunun yerine *köylüye evinde çalışma imkânı veren el tezgâhlarıyla, kasabalıyı küçük şehirleri terke mecbur etmeyen imalathaneleri çoğaltmayı ve fabrika üretiminin bu imalathaneler arasında dağıtılmasını önermektedir (Topçu 1978c: 199).*

Bu düşüncenin arkasında yatan temel neden ise Topçu'nun üretim artışını değersiz bulmasıdır. Dahası Topçu'ya göre üretimin artması, milletlere saadet değil bela getirmektedir ve toplum düzenini sağlayacağı yerde onu tehdit eden en büyük tehlike haline gelmektedir. Topçu'yu bu düşünceye iten temel saik ise aşırı üretimin neticesinde fabrika işçilerinin esirleştirilmesi, sermaye sahibinin toplumdan biraz daha uzaklaşması ve en nihayetinde fabrikaların işçi çıkarmaya başlaması ihtimalidir. İşsizlik ise Topçu'ya göre felaketlerin en büyüklerindedir. Nitekim başta ahlaksızlık olmak üzere peşinden pek çok musibeti getirecektir (Topçu 2008b: 183-184).

Sonuç

Nurettin Topçu, 1930'lardan itibaren Türk düşünce yaşamı içerisindeki en önemli figürlerden biri olmuştur. Öyle ki Topçu'ya yer vermeden Türkiye'de Milliyetçiliğin ve muhafazakârlığın tarihini eksiksiz bir şekilde yazmak mümkün değildir. Tek parti döneminin muhafazakârlar için bunaltıcı havası içerisinde başladığı fikir imalatını, çok partili dönemde de devam ettirmiştir. Özellikle 1945 sonrasında dönemin atmosferine uygun olarak pek çok milliyetçi ve muhafazakâr gibi komünizm üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak kısa süre sonra içinde bulunduğu çevrede farklı bir konum elde etmiştir. Topçu'yu farklı kılan ilk neden, şüphesiz komünizme üstün körü yaklaşmamasıdır. Bu ideolojiyi son derece ciddiye alarak tetkikler gerçekleştirmiştir. Bu tetkiklerin neticesinde ise

ayakları yere basan tenkitlerde bulunmuştur. Topçu'yu farklı kılan ikinci bir neden de öz eleştiri yapabilmesidir. Komünizm hususunda milliyetçi muhafazakâr çevrelerde pek çok zaman hâkim olan hamasi söylemler, Topçu'da yerini akliselim özeleştirilere bırakabilmiştir. Ancak Topçu'yu farklı kılan en önemli neden şüphesiz onun Anadolu İslam Sosyalizmi gibi bir fikri ortaya atması ve savunmasıdır.

Bu fikir, Topçu'nun içinde bulunduğu; hatta önderlik yaptığı pek çok çevreden deyim yerindeyse aforoz edilmesine yol açmıştır. Buna karşın ömrünün sonuna kadar bu fikri, savunarak tutarlılığını korumayı başarmıştır. Topçu, Türkiye'nin dertlerinden/problemlerinden hareket ederek ortaya İslam ve ahlaki esas alan, ruhçu bir çözüm formülü koymuştur. Ancak ne yazık ki Anadolu İslam sosyalizmi düşüncesi, sosyalizm ismine kurban edilmiş gözükmektedir. Nitekim söz konusu fikrin, ortalama bir muhafazakâr tarafından itiraza maruz kalacak çok fazla yönü bulunmamaktadır. Hülasa fikir doğum oranının son derece düşük olduğu bir coğrafya ve zaman diliminde Topçu'nun daha önce söylenmeyi söylemesi ve eksileriyle artılarıyla orijinal bir fikir üretmesi, onu gerek Türk İslam düşüncesi için son derece önemli bir konuma oturtmuştur.

Kaynakça

- ERVERDİ, Ezel (2009), “Bir İzin Peşinde”, *Nurettin Topçu*, TC Kültür ve Turizm Bak Yay., Ankara.
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi (1992), *Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, Dergah Yay., İstanbul.
- TOPÇU, Nurettin (1948), “Türkiye’de Komünistlik”, *Bizim Türkiye*, Sayı 2.
- TOPÇU, Nurettin (1950), “Sosyalizm ve Şekilleri”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 1, Sayı 8.
- TOPÇU, Nurettin (1950a), “Komünizm”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 1, Sayı 9.
- TOPÇU, Nurettin (1950b), “Millet ve Komünizm”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 1, Sayı 1.
- TOPÇU, Nurettin (1950c), “Komünizm ve İdeal”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 1, Sayı 10.
- TOPÇU, Nurettin (1950d), “Millet ve Milliyet”, *Tanrıdağ*, Yıl 1, Sayı 1.
- TOPÇU, Nurettin (1951) “Komünizm Karşısında Yeni Bir Nizam İdeali”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 1, Sayı 18.
- TOPÇU, Nurettin (1951a), “Komünizm Karşısında Yeni Bir Nizam İdeali”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 1, Sayı 18.
- TOPÇU, Nurettin (1951b), “Eşitlik Davası”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 1, Sayı 22.
- TOPÇU, Nurettin (1951c), “İstismar Kaldıran Adalet”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 1, Sayı 23.
- TOPÇU, Nurettin (1951d), “Aradığımız Nizam”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl 2, Sayı 24.
- TOPÇU, Nurettin (1978), “Anadolu Kültürü ve Milliyetçilik”, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, Dergah Yay., İstanbul.
- TOPÇU, Nurettin (1978a), “İktisadi ve İçtimai Sınıflar”, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, İstanbul.
- TOPÇU, Nurettin (1978b), “Milliyetçiliğimizin Esasları”, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, İstanbul.
- TOPÇU, Nurettin (1978c), “İş Hayatı”, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, İstanbul.
- TOPÇU, Nurettin (2008), “Ne İçin Sosyalizm”, *Ahlak Nizamı*, Dergah Yay., İstanbul.
- TOPÇU, Nurettin (2008a), “Sosyalizme Karşı Koyan Kuvvetler”, *Ahlak Nizamı*, Dergah Yay., İstanbul.
- TOPÇU, Nurettin (2008b), “Kapitalizmin Dünyası”, *Ahlak Nizamı*, Dergah Yay., İstanbul.